

Carmina Balcanica și dialogul intercultural

Mihaela Albu

Revista cu un nume sugestiv, *Carmina Balcanica*, publicată în România începând cu toamna anului 2008, și-a propus – încă de la prima apariție – să adauge pertinente contribuții la promovarea și susținerea unui fertil dialog intercultural, la decelarea unor direcții specifice „melosului” balcanic, mentalității și identității în alteritate a civilizației și culturii dintr-un areal care, în general, își suprapune limitele geografice peste străvechiul teritoriu al Traciei. Suprafața acesteia se întindea, după cum ilustrează și harta reprodusă pe copertele exterioare ale publicației, între Marea Adriatică și Marea Neagră și de la nord de Munții Carpați până la sud de Munții Balcani.

Revista nu își propune însă în mod expres să demonstreze că în acest spațiu de străveche civilizație a tracilor, considerată ca hotărâtoare și de Nicolae Iorga, s-a definit caracterul matricial al balcanității. În egală măsură, istoria mileniilor care au urmat a conturat un destin asemănător popoarelor din acest vast teritoriu: ocupația romană asimilatoare și propagatoare a civilizației antice grecești, ortodoxismul Imperiului Bizantin, extins și la popoarele slave, expansiunea slavonă și apoi a imperiului otoman, fiecare pentru mai multe secole etc. Abia din al treilea deceniu al sec. al XIX-lea se conturează apariția statelor moderne din arealul balcanic, poziționate geopolitic la contactul dintre Europa și Asia, proces ce se va definitiva dramatic în urma celor două Războaie Mondiale. Ideea de destin asemănător fusese fundamentată și de cercetătorul, aflat în exil, I. D. C.- Coterlan în revista madrilenă *Destin* (nr.1 și 2 / 1951), avându-l ca director fondator pe George Uscătescu. Studiul său, analizat de Mihaela Albu în primul număr al revistei *Carmina Balcanica*, încerca să stabilească „fundamentele sud-estului european” din acest „cazan al popoarelor”, având o „dispoziție centrifugă”, majoritatea afiliate relativ recent la Uniunea Europeană, adăugând noi valențe civilizației și culturii vest-europene.

Spațiul sud-est european, această „cetate naturală a unei mari unități geografice”, cum o definea V. Papacostea, și a unei mari unități istorice, adăugăm noi, a determinat totodată și multiple interferențe culturale.

Balcani, Balcanitate, Balcanism! Termenul din urmă a acumulat – în timp – o conotație vădit peiorativă. Spiritualitatea, arta, cărțile de înțelepciune, ca și toate formele de interpenetrație spirituală ar trebui să justifice o de-peiorativizare a modului în care este privită și înțeleasă lumea Levantului.

Plecând de la ceea ce-l atrăsese pe marele istoric român Nicolae Iorga – Orientul ce cuprinde „Estul Europei (...) participând la civilizația Europei” –

colegiul de redacție, avându-i ca directori fondatori pe **Mihaela Albu** și **Dan Anghelescu**, și-a propus ca prin această publicație academică să prezinte, rând pe rând, nu numai specificul cultural al fiecărei țări din această „unitate” și al ansamblului sud-est european, dar și specificul dialogului Orient-Occident. Cu alte cuvinte – contribuția civilizației și culturii spațiului balcanic (extins geografic la întreaga parte de sud-est) la cultura și civilizația europeană. De aceea, nu întâmplător în acest sens, revista se deschide, număr de număr, cu un motto preluat de la profesorul, specialist în studii balcanice, Mircea Muthu: „Aducând cu sine coabitarea celor trei straturi culturale – arhaic, medieval și modern – Sud-Estul poate ajuta Europa să-și reînvețe trecutul și, nu în ultimul rând, să-și remodeleze proiectele de viitor.” Dar, pe lângă acest dialog, este totodată necesar un dialog Est-Est și aceasta deoarece s-a constatat o impardonabilă ignorare și necunoaștere între ele a popoarelor spațiului sud-est european.

Revista *Carmina Balcanica* vine în sprijinul acestei cunoașteri reciproce. Și astfel, diversitatea de autori de origine diferită se conjugă – cu fiecare număr al revistei – cu accentul pus pe o structură culturală specifică, o țară de ieri și de astăzi: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cipru, Croația, Grecia, Macedonia, Muntenegru, România, Serbia, Turcia.

Până în prezent, cu o frecvență bianuală, au apărut 13 numere, dedicate, pe rând, României, Bulgariei, Albaniei, Ciprului, Greciei, Serbiei, Macedoniei, Turciei, pentru ca altele să cuprindă elemente culturale ale minorităților naționale din țara noastră – albanezi, armeni, bulgari, greci, italieni, macedoneni, polonezi.

Într-o prezentare generală detaliem câteva dintre edițiile dedicate unor țări din spațiul sud-est european, urmând ca mai apoi să parcurgem unul dintre numerele dedicate culturii unor comunități care trăiesc pe teritoriul românesc.

Vom prezenta, firească, mai întâi primul număr, dedicat în principal României.

În cele 200 pagini ale publicației sunt cuprinse studii în limbile română, macedoneană și engleză vizând, la modul academic, stilistica, imagologia, hermeneutica. Amintim, printre altele, „Un dialog intercultural” de Vasile Datcu (An Intercultural Dialogue); „Melos balcanic- unitate în diversitate” de Dan Anghelescu (The Balcanic „Song”- Unity in Diversity); „Mentalitate, identitate și alteritate sud-est europeană” de Mircea Muthu (Mentality, Identity and South - East European Otherness); „Sud-Estul european- regiune cu destin specific și bogat patrimoniu cultural” de Mihaela Albu (The European South-East – the Aria with a Specific Destiny and a Rich Cultural Inheritance). Interesantă este și colaborarea smnată de acad. Katika Kulavkova din Macedonia: Cmepeomunume modelu na Balkanom (Stereotypical Models of the Balkans) și, de asemenea, cea a profesorului Heinz-Uwe Haus (USA): „The Ancient Greek’s Heritage”.

La această secțiune a eseurilor mai semnează româno-grecul Apostolos

Patelakis, scriitorul Marius Chelaru, precum și universitarii craioveni Emilia Parpală, Camelia Zăbavă, Gabriela Rusu-Păsărin.

A doua secțiune a primei ediții a revistei *Carmina Balcanica* propune dialogul creator al poezilor trăitori în arealul de referință. Semnează creații originale tipărite în limba de origine și traduse în engleză poeții: Zarko Milenic (Bosnia Herzegovina), Roman Kisiov, Zdravko Kisiov, Ludmila Balabanova, Ginka Biliarska (Bulgaria); Sali Bashota, Flora Brovina, Ibrahim Kadriu, Jeton Kelemendi, Miradje Ramiqi, Edi Shukriu (Kosovo), Vanghea Steriu, Baki Ymeri (Macedonia), Theodor Damian (USA-România), Mihaela Albu, Vasile Moldovan (România), Zoran Pesic Sigma (Serbia) și Alenka Zorman (Slovenia).

În finalul revistei citim - la rubrica „Revista cărților” - prezentări ale albumului bilingv grec-român de Apostolos Patelakis (Grecia) și Antonia Vancea (România), intitulat *România inimii mele*. Revista se încheie cu scurte Cv-uri ale membrilor colegiului de redacție, precum și ale semnatarilor din acest prim număr.

Edițiile următoare au extins colaborările, aducând în paginile fiecăreia studii și eseuri, poezii și recenzii semnate de tot mai mulți autori.

Un alt exemplu pentru edificare este prima ediție din 2012, care cuprinde articole despre cultura cipriotă, recenzii ale unor cărți scrise de autori ciprioți, precum și poezii și două interviuri (cu dna Christina Christodoulou-Todea, profesor și traducător de origine română, precum și cu Victor Ivanovici, profesor și traducător născut în România, dar cu ascendență greacă).

Substanțiale articole îi aparțin Elenei Lazăr, directoarea editurii Omonia, scriitor și traducător cunoscut în spațiul culturii grecești, aceasta scriind despre relațiile româno-cipriote, despre literatura cipriotă în România, precum și despre două personalități cipriote în România.

Un studiu important, care deschide, de altfel revista, îi aparține profesoarei Aurelia Roman de la Georgetown University, SUA. Aceasta face o competentă comparație între teatrul lui Eugen Ionescu și Matei Vișniec. Mai semnează studii Heinz-Uwe Haus (Delaware University) – „Theatre as a Transcultural event: Notes on European Identity”, Mircea Muthu – “Diptic epic sârbesc”, precum și două profesoare de la Universitatea din Vlora (Albania) - Edlira Çerkezi și Evis Çelo.

Sumarul acestui număr cuprinde de asemenea poezie sub semnătura unor poete din Cipru, poeți din Muntenegru și Bulgaria, dar și din România, cele ale redactorului șef adjunct – Marius Chelaru. Începând cu anul precedent, redacția *Carminiei Balcanica* a hotărât să publice în câteva numere un poem eminescian în traducerea de excepție a lui Adrian George Sahlean.

Recenziile din a treia parte a publicației sunt dedicate îndeosebi unor volume axate pe Republica Cipru sau scrise de autori ciprioți. Exemplificăm cu Georgios D. Poukamisas – *Călătorii în timp și spațiu. Urmând meandrele*

istoriei, prezentare semnată de acad. Răzvan Theodorescu, *O Istorie a Ciprului* (în limba română) de Katia Hadjidemetriou, recenzată de Dan Anghelescu, care mai semnează și prezentarea unei *Scurte istorii a Bisericii din Cipru* de Andreas N. Mitsidis; un volum care creionează profilul literar al unui important scriitor cipriot - Klitos Ioannides – de Chara Baconicola-Georgopoulou este prezentat de Mihaela Albu.

Câteva fotografii color, puse la dispoziție de Ambasada Ciprului, completează imaginea asupra realităților culturale cipriote.

Așa cum am specificat mai sus, cele mai recente patru ediții ale revistei au fost dedicate specificului cultural al comunităților care trăiesc pe teritoriul României. Vom exemplifica acum cu numărul din noiembrie 2014, dedicat culturii polonezilor de la noi, număr care se deschide cu o prezentare a excelenței sale, ambasadorul Poloniei la București, dl. Marek Szczygiol, despre „minoritatea poloneză în România”. Urmează un articol semnat de șefa Secției Politico-Economice a Ambasadei Republicii Polone, doamna Magdalena Bogdziewicz, intitulat „Polonia-România – vechi relații de prietenie”. Din partea Uniunii Polonezilor din România semnează deputatul Ghervazen Longher, iar despre diferitele organizații ale comunității poloneze scrie Magdalena Filary. Un articol care aduce multe informații în prezent despre trecutul în care refugiați polonezi au găsit adăpost în județul Vâlcea i se datorează doamnei Ionela Nițu. La rândul său, dl. Albinel Firescu prezintă cititorilor cadranul solar din lagărul polonez de la Târgu-Jiu, insistând pe istoria comună dintre cele două state și popoare. Arătând că „între construcțiile ce au rămas ca mărturie a treceri militarilor polonezi pe la Târgu-Jiu se află cadranul solar”, autorul demonstrează printr-o mărturie concretă această „istorie comună”.

Fie și din aceste treceri în revistă a titlurilor și colaboratorilor câtorva numere din *Carmina Balcanica*, considerăm că putem afirma că apariția sa este nu numai bine venită, dar și necesară pentru a contribui la afirmarea unei unități culturale în diversitatea identitară a spațiului balcanic.

Deși apare în România, revista nu este direcționată numai către cititorii români, ci și – așa cum poate ar fi fost de așteptat și de la alte publicații cu adresabilitate similară – , unor cititori din toate țările lumii balcanice (și de aceea semnatarii au fost invitați să scrie în limba maternă!). În plus, lărgind aria, prin fiecare studiu, eseu, poezie sau recenzie – care au și o versiune în limba engleză – revista se adresează tuturor celor care, dincolo de Balcani, sunt interesați de fenomenul cultural (unitar în diversitate) din zona cunoscută lumii îndeosebi prin conflicte politice.

Așadar, *Carmina Balcanica* dorește să cuprindă în paginile ei „melosul” balcanic în tot ceea ce poate acoperi metaforic cultura țărilor din spațiul sud-est european.

Dintr-o multitudine de manifestări literar-artistice, realizatorii revistei preconizează că aceasta va putea deveni încet-încet o oglindă a specificului fiecărei țări, dând seamă mai ales de ceea ce reprezintă din punct de vedere cultural, prin ele însele, precum și de ceea ce reprezintă împreună pe harta spirituală a Europei.